

Overstapcoach maakt het verschil

De overstap van voortgezet onderwijs (vo) naar mbo verloopt niet voor iedereen soepel. Onderzoek laat zien dat dit voor leerlingen uit het voortgezet speciaal onderwijs (vso) in versterkte mate geldt. De overstapcoach kan het verschil maken, zo laten ervaringen in Nijmegen en Deventer zien. Ingrado Magazine ging met beide regio's in gesprek.

Tekst Yolande van der Ree

Het verschil tussen de relatief veilige, beschermde omgeving van de v(s)o-school en het massale ROC is enorm. Niet alleen de schaal is anders, ook de begeleiding, de inrichting van het onderwijs en de verwachte mate van zelfstandigheid zijn onvergelijkbaar. Van een warme overdracht is lang niet altijd sprake en kennis van de ondersteuningsbehoefte ontbreekt in veel gevallen, laat staan dat hierop geanticipeerd kan worden. Gevolg kan zijn dat kwetsbare leerlingen in het eerste jaar uitvallen of überhaupt niet aankomen op het mbo.

Binnen 5 minuten

Om de hoge uitval in het mbo terug te dringen heeft de gemeente Deventer in 2021 Sofie Maes, die eerder werkzaam was als doorstroomcoach bij het Doorstroompunt, aangesteld als overstapcoach. 'Ik ben er voor alle Deventer jongeren vanuit het v(s)o die een ondersteuningsvraag hebben bij de overstap naar het mbo', vertelt zij. De problematiek is divers: ASS, problemen in de thuissituatie, veel faalangst.

'Toen ik startte hebben we alle scholen in de omgeving een mail gestuurd met wat we van plan waren. Echt binnen 5 minuten had ik de eerste aanmelding binnen! Dat was een leerling uit de basisberoepsgerichte leerweg en tot nu toe komen de meeste aanmeldingen daarvandaan. Veel van hen hebben op de basisschool het advies praktijk-school gekregen, maar zijn toch naar het vmbo gegaan. De overstap naar het mbo is voor hen heel lastig. 'De aanmeldingen vanuit het vso beginnen nu ook te komen.

Jongeren die woonachtig zijn in Deventer, en in de regio naar een vso-school gaan kunnen evengoed gebruikmaken van

mijn begeleiding. Het knelpunt bij deze leerlingen is vaak dat de vso-school wil uitschrijven met uitstroomprofiel arbeid, terwijl ouders willen dat hun kind een startkwalificatie haalt. Gedragmatig is er echter vaak zo veel aan de hand dat instroom in het mbo niet zomaar mogelijk is. Dan ga ik heel graag het gesprek aan en onderzoek ik met ouders en leerling of het mbo echt de juiste keuze is. Soms adviseer ik toch de route naar arbeid omdat ze dan een warme overdracht krijgen naar de jobcoaching van het reïntegratiebedrijf.'

Pilot

De pilot in Deventer loopt tot eind 2024, dan wordt bekeken of de overstapcoaching in de huidige vorm wordt voortgezet. In Nijmegen loopt de pilot tot augustus 2025, maar deze wordt in januari 2024 al uitgebreid. Dan sluiten meer vo-scholen aan.

Sofie Maes in Deventer had in schooljaar 2022/2023 contact met 55 jongeren van wie ze er 22 intensief heeft begeleid. Van hen zijn er 3 à 4 afkomstig uit het vso.

In Nijmegen zijn in het eerste pilotjaar (van maart 2022 tot eind 2022) 10 leerlingen begeleid. Zij zitten op dit moment alle 10 nog in de opleiding van hun keuze. In 2023 maken 32 leerlingen gebruik van een overstapcoach.

Tweetallen

In Nijmegen richt de pilot Overstapcoaching zich eveneens op alle kwetsbare leerlingen uit het vo, vso en pro. Nu al is er binnen het ROC Nijmegen een speciale voorziening voor vso-leerlingen die instromen: Next Level (zie kader). In tegenstelling tot Deventer bevinden de overstapcoaches zich in Nijmegen in de scholen en werken zij in tweetallen: één uit het vo en één uit het mbo. Beide mbo-instellingen - het grote ROC Nijmegen en het kleinere groene Yuverta - zijn aangesloten. Karianne van der Heijden is werkzaam als studiekeuzeadviseur bij het Startpunt van het ROC en is een van de (nu nog) vijf mbo-overstapcoaches. Dat worden er in de doorstartfase vanaf januari 2024 drie om het voor studenten overzichtelijker te maken. 'Het gaat niet altijd om leerlingen met een gediagnosticeerde extra ondersteuningsbehoefte', vertelt zij. 'We noemen dat leerlingen bij wie begeleiders en mentoren uit het vo 'een onderbuikgevoel' hebben: er is iets aan de hand, maar wat? Ze vallen niet onder passend onderwijs, dus ze krijgen niet automatisch extra begeleiding. Maar die begeleiding zou je ze wel zo vroeg mogelijk willen bieden. Dat kan begeleiding zijn rond studiekeuze, maar ook bij problemen in de thuissituatie of in hun financiële situatie.'

Karin Jongen is overstapcoach op Het Rijks, een vmbo-school in Nijmegen met bijna 500 leerlingen. Naast vo-overstapcoach is zij docent Engels en mentor van een vmbo-basisklas. Er is bewust gekozen voor een mentor in plaats van een decaan wat op andere scholen vaak gebeurt. 'Om te bekijken hoe dat bevalt, het is tenslotte een pilot waarin we

dingen uitproberen', zegt Karin Jongen zelf. 'Het idee is dat ik als docent en mentor meer zicht heb op de ontwikkeling van leerlingen aangezien ik ook bij rapport- en leerlingbesprekingen aanwezig ben. Ik pik daar de signalen op als het niet goed gaat met een leerling.'

In of buiten het onderwijs

Ook de keuze om de overstapcoaches uit het onderwijs te laten komen was in Nijmegen een bewuste. Karin Jongen: 'We hebben binnen de pilot heel goed nagedacht over voor- en nadelen van deze werkwijze. Het voordeel is dat wij op school zijn, leerlingen kennen ons. Vooral voor vmbo-leerlingen is dat heel belangrijk. En ik heb korte lijntjes met collega's, ik weet meteen bij wie ik moet zijn.'

Onderzoek: De overstap van vso naar mbo

Kamerleden Peter Kwint (destijds SP) en Lisa Westerveld (Groen Links) dienden in 2021 een motie in. Zij verzochten daarin de regering te inventariseren wat er nodig is om een passend aanbod te creëren voor studenten met extra ondersteuningsbehoefte zodat zij in staat zijn een mbo-diploma te behalen. Ingrado gaf Regioplan daarop opdracht te onderzoeken wat de knelpunten zijn voor vso-leerlingen in de overstap naar het mbo. In het onderzoek worden naast de knelpunten vooral ook de aanbevelingen belicht om de overstap te versoepelen. Het eindrapport van het onderzoek werd 8 september jl. gepresenteerd en aangeboden aan beide Kamerleden.

Meer informatie

Woensdag 25 oktober jl. is een motie van Westerveld en Kwint aangenomen. De motie vraagt aan de regering om vso-leerlingen die de overstap maken naar het mbo verlengde begeleiding aan te bieden. Over de wijze waarop dit moet gebeuren, wordt verwezen naar de resultaten van de motie Kwint/Özdil uit 2020.

'Ik hamer erop dat er bij mij niets hoeft'

De vo- en mbo-overstapcoach hebben gedurende het jaar regelmatig contact met elkaar over de leerling; vóór, tijdens en na de overstap. Het coachingstraject eindigt aan het einde van het kalenderjaar en dan heeft de leerling, als het goed is, niet alleen de juiste overstap gemaakt, maar is hij of zij ook goed geland.

In Deventer is er vooralsnog juist voor gekozen de overstapcoach buiten het onderwijs te plaatsen. Sofie Maes: 'Voordeel van mijn positie binnen de gemeente is dat ik niet gebonden ben aan een school. Als een jongere uit Deventer bij wijze van spreken in Amsterdam op school zit, maakt dat voor mij niet uit. Hij of zij heeft recht op dezelfde ondersteuning, dan leg ik contact met de mbo-school in Amsterdam. Het nadeel van mijn positie is dat ik maar een klein schakeltje ben, een eenzeling. Het heeft twee kanten: onafhankelijkheid versus deel uitmaken van een team dat door kan pakken.

'Ik steek daarom veel tijd in de connectie, in het aangaan van een relatie met de mensen binnen de school. Zo nu en dan word ik toch nog als indringer gezien. Ik begeleid nu een meisje dat in het vo is uitgevallen vanwege een depressie. Daar heeft ze het dankzij onderwijstijdverkorting gered; ze mocht elke dag om 10 uur beginnen. Bij de intake op het mbo kreeg ze te horen: nu heb je precies de opleiding gekozen waar dat niet mogelijk is. Huilend kwam ze bij mij. Er is nu werk aan de winkel om te voorkomen dat ze weer helemaal uitvalt.'

Zo vroeg mogelijk

De leerlingen die in aanmerking komen voor overstapcoaching zijn zowel in Nijmegen als in Deventer zo vroeg mogelijk in beeld. Sofie Maes: 'Het liefst spreek ik de jongeren al in februari, als ze zich nog moeten aanmelden. Ik vertel wie ik ben en wat ik doe. Ik hamer erop dat er bij mij niets hoeft: "Wil je begeleiding, dan ben ik er, wil je dat niet, ook goed. School denkt dat het handig is, dus denk er even goed over na. Maar voel je vrij." Dat neemt veel druk weg. De meeste

leerlingen kiezen voor de begeleiding. Vervolgens hou ik contact via de app: hoe gaat het, wat ben je aan het doen, kan ik iets voor je betekenen? Ik probeer heel laagdrempelig een band op te bouwen. Ik vraag bijvoorbeeld aan de jongeren waar ze willen afspreken. Er is er één die graag bij de Hema afspreekt.'

Laagdrempeligheid is ook bij Karin Jongen het sleutelwoord. 'De meeste leerlingen kennen mij als leraar en spreken me aan met 'u'. Als ik dit overstaptraject met een leerling aanga, stap ik in een andere rol. Dan ben ik Karin en mogen ze me tutoyeren. In principe komt een leerling in beeld als hij of zij aangemeld wordt door de mentor of een collega uit het zorgteam.'

Samenwerking

Karianne van der Heijden illustreert de samenwerking tussen vo en mbo met een voorbeeld. 'Een coach uit het vo nam contact met me op over een leerling met kenmerken van autisme die geen idee had wat hij wilde gaan doen. Zijn ouders konden hem hierin op geen enkele manier ondersteunen. Mijn collega uit het vo en ik zijn samen met hem aan de slag gegaan. Uiteindelijk koos hij voor mediavormgeving, heeft hij een portfolio samengesteld en de hele intake doorlopen. Toen bleek dat zijn ouders financieel niet in staat waren hem van de juiste spullen te voorzien. En zonder goede laptop en de juiste software ben je

'Als deze jongen straks geland is, heeft de pilot z'n waarde meer dan bewezen'

kansloos in deze opleiding. Hij zou volledig buiten de boot gevallen zijn. Direct in het begin van het coachingstraject hebben we dit samen opgepakt, met de ouders gepraat en gezorgd dat de spullen er kwamen. Hij heeft de juiste keuze gemaakt want het gaat heel goed met hem.

'Een andere student wilde verpleegkundige worden, maar het thuisfront zag dat totaal niet zitten. Mijn collega uit het vo en ik zagen dat het goed bij hem zou passen en hebben hem gesteund in zijn keuze. Het is fijn dat het vo een nauwere relatie heeft met ouders. We hebben hem laten meelopen in de opleiding en met de ouders en broer gepraat. De jongen stroomde succesvol in en zit er nog steeds.'

Divers

De werkzaamheden van een overstapcoach zijn zeer divers. Geen casus is hetzelfde zeggen de drie coaches. Sofie Maes: 'Sommige jongeren moeten geholpen worden met boeken bestellen of een reisproduct aanvragen. Ik ga vaak mee naar de intake op het mbo zodat we kunnen aangeven wat er nodig is aan ondersteuning. Dat vinden jongeren zelf vaak lastig om te vertellen of te verwoorden. Het belangrijkste is de verbinding leggen. Met het kind, de ouders, de scholen, tussen de scholen onderling. En zorgen dat iedereen goed geïnformeerd is want soms zijn er onrealistische verwachtingen. Zoals bij een meisje dat twee jaar had thuisgezeten en weer stappen richting onderwijs maakte. De vo-school wilde haar halverwege het schooljaar, in februari, laten instromen in de mbo-opleiding. Dan trap ik op de rem, wetende hoe het werkt in het mbo. Laat haar eerst weer even rustig wennen aan het ritme op haar oude school.'

Ook de grénzen van het werk zijn niet strak afgebakend. Karin Jongen: 'Ik heb één leerling die klaar is bij ons op school, maar nog steeds niet geplaatst is op het mbo en nu thuis zit. Er is een zwaar vermoeden van autisme, maar hij wil zich niet laten testen. Ik ben nog steeds intensief met hem bezig.'

Next Level

Next Level is een voorziening van het team Passend Onderwijs van ROC Nijmegen. Het is opgezet voor vso-leerlingen die de overstap maken naar het mbo, maar staat ook open voor leerlingen uit het regulier vo. In twee dagen maken deelnemers kennis met het mbo. Roelanda Wiebing is projectmedewerker van Next Level. 'We vertellen wat het inhoudt om hier te studeren, er is een fototocht waardoor ze het gebouw leren kennen, ze kijken rond bij de opleiding van hun keuze en praten met studenten in een meet & greet. Ook doen we een test om te zien welke studievaardigheden zij al beheersen en waar ze nog ondersteuning bij nodig hebben. Vaak geldt dat laatste vooral voor plannen en organiseren en voor emotieregulatie.'

De ambitie is om de ondersteuning van vso-leerlingen nog meer naar voren te halen. 'De samenwerking met de vso-scholen wordt steeds intensiever. Ik heb zelf op het vso gewerkt en vroeger waren we al lang blij als leerlingen een studie-keuze hadden gemaakt. Nu komt er veel meer aandacht voor een goede landing op het mbo. We oefenen daarom al in april met de overstap door kennis te maken met het ROC, met mensen van de opleiding en met de medewerker van Passend Onderwijs die hen de eerste spannende periode en de verdere opleiding kan ondersteunen. We verwachten dat leerlingen dan met veel minder spanning en zelfverzekerder aan hun mbo-opleiding zullen beginnen. Next Level geeft ze dan vervolgens nog een extra duwtje.'

Als dit coachingstraject er niet geweest was, zou hij zich noodgedwongen hebben ingeschreven, maar zou dan ook direct weer zijn uitgevallen. We zijn nu samen aan het zoeken. Wat er uitkomt weten we nog niet. Hij is ook in beeld bij leerplicht, dus dat lijntje ligt er ook. Ik laat hem niet los. Als deze jongen straks geland is, heeft de pilot z'n waarde meer dan bewezen.' 🍷